

Referitor la **procedura de înscriere a Peisajului Miniere Roșia Montana în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, actualizare punct de vedere exprimat cu ocazia depunerii dosarului în ianuarie 2017**

de: Andreea Szabo, avocat
Pentru: BIROU NAȚIONAL USR-PLUS
Data: 6 iulie 2021

1. Prezentul punct de vedere este întocmit la solicitarea reprezentanților USR-PLUS, în contextul dezbaterilor din spațiul public cu privire la o potențială decizie politică de retragere a dosarului privind Peisajul Minier de la Roșia Montană și respectiv abandonare a procedurii de înscriere a acestui sit în Patrimoniul Mondial UNESCO, motivată de existența unor pretinse riscuri de vulnerabilizare a poziției României în litigiul arbitral ICSID;
2. Prezentul punct de vedere reprezintă o actualizare a opiniei exprimate de către noi cu ocazia depunerii inițiale a dosarului la UNESCO în ianuarie 2017, dosar programat spre dezbateri la cea de 42-a reuniune a Comitetului Patrimoniului Mondial din Manama Bahrain, iunie/iulie 2018, reuniune la care, raportat la poziției României, s-a decis returnarea dosarului în considerarea litigiului arbitral pendinte. Aceasta actualizare a opiniei are la baza elementele de fapt ce țin de evoluția litigiului arbitral precum și status-ul dosarului de înscriere în Patrimoniul Mondial UNESCO
3. Opinia juridică întocmită ianuarie 2017 avea în vedere analiza riscurilor și impactului pe care le-ar avea decizia Ministerului Culturii de depunere a dosarului de înscriere a sitului Roșia Montana în patrimoniul mondial UNESCO, concluzionându-se în esență că:
  - a. depunerea dosarului în vederea includerii în Lista patrimoniului mondial UNESCO **nu prezintă niciun risc cu caracter de noutate**, care să modifice sau să amplifice responsabilitatea Statului ce se dorește a fi angajată de către Gabriel Resources prin declanșarea procedurii de arbitraj. Decizia finală și care aparține Comitetului patrimoniului mondial UNESCO de includere finală în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO ce urma a fi luată până în iulie 2018 **nu modifică regimul legal de protecție potrivit legilor în vigoare**. Includerea pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO nu înseamnă o supra-protejare. Nominalizarea UNESCO reprezintă o recunoaștere oficială internațională a valorii patrimoniului cultural și natural care nu dă naștere vreunei obligații suplimentare în sarcina Statului Român. Decizia finală poate conține doar o serie de recomandări
  - b. **DEPUNEREA NU ARE LEGĂTURĂ CU LITIGIUL**. În litigiu sunt luate ca bază factuală doar evenimentele de până la momentul începerii litigiului în iulie 2015, *fapte ulterioare chiar noi de ar fi nu justifică o majorare a pretențiilor, cu atât mai puțin cu cât depunerea dosarului se încadrează în ceea ce numim previzibilitate și consecvență*.
4. În ciuda riscurilor identificate în opinia exprimată de LALIVE LEAUA & ASOCIAȚII¹, în litigiul arbitral, **reclamanta nu a modificat valoarea pretențiilor ca urmare a depunerii dosarului la UNESCO și nu a pretins măsuri provizorii de menținere a statu-quo-ului** care prin natura și

---

¹ document accesibil la https://www.documentcloud.org/documents/4546733-Scrisoarea-Avocat-Ilor-Roma-Niei-Trimisa-Ca-Tre?fbclid=IwAR3WYy9qXg64fu5Yi8hJliqq0SeUZ9A4QXXkAegIJBd2_Ov5JLddkPRNVYI paragraf 16

argumentele invocate să fie apte să vulnerabilizeze apărarea României în litigiul arbitral ICSID.

5. Dat fiind faptul că nici măcar reclamanta nu a manifestat un interes actual și nu a solicitat măsuri provizorii până în prezent pentru a împiedica înscrierea în UNESCO, concluzionăm că nici aceasta nu a considerat că sunt îndeplinite condițiile pentru astfel de măsuri.

6. Așa cum rezultă din documentele dosarului arbitral²¹ în data de 30 iunie 2017 reclamanții înaintează în procedura arbitrală un memoriu denumit de *Claimants' Memorial*, prin care, printre altele, fixează cu exactitate perioada de timp considerată ca relevantă în analiza încălcării obligațiilor de către România, și anume **începând cu luna august 2011 continuând cu evenimentele din 2013, acte, fapte și omisiuni din acest interval de timp care, în opinia reclamantei au condus la completa devalorizare a investițiilor Gabriel**³

În concluzie, raportat la aceasta susținere a reclamantei, **relevante în analiza tribunalului arbitral rămân doar acele acte fapte și/sau omisiuni ale României consumate până la finele anului 2013**, data la care reclamanta susține ca a avut deplina reprezentare a elementelor care ar putea atrage răspunderea României în materia tratatelor la care este parte și care sunt invocate în speță, inclusiv a prejudiciului.

Nicio legătură de cauzalitate nu a fost stabilită între prejudiciul pretins a fi reparat și depunerea dosarului Roșia Montană la UNESCO.

7. Mai mult, Gabriel Resources a anunțat în raportul său anual⁴, în urma depunerii de către Guvernul României în data 31 Ianuarie 2020 a documentației necesare reluării procedurii de desemnare a Peisajului Minier Roșia Montană Patrimoniu Mondial UNESCO, acțiune incompatibilă în opinia sa cu dezvoltarea proiectului minier, că a notificat România cu privire la posibilitatea de a demara o nouă procedura arbitrală. Se precizează totodată expres ca aceasta notificare nu interferează sub nicio formă cu litigiul arbitral pendinte și că reclamanta urmărește în continuare finalizarea acestuia. În sine anunțul ori eventualitatea existenței acestei notificări dovedește deplin

² accesibil pe site-ul ICSID la adresa <https://icsid.worldbank.org/cases/case-database/case-detail?CaseNo=ARB/15/31>

³ 890. As detailed in the previous sections, although Gabriel encountered unreasonable and unlawful delays in the course of project development, progress towards permitting nevertheless was being made and by mid-2011 the Roșia Montană Project was well on track to receive the environmental permit. The wrongful conduct that gave rise to the treaty breaches at issue in this case began in August 2011 when the Government plainly decided and in effect announced through the statements of the Prime Minister, the President, the Minister of Culture and the Minister of Environment, that it would not allow the Roșia Montană Project to proceed on the basis of the State's existing agreements with Gabriel and RMGC, pag 397, mai departe paragraful 896. Recognized as a composite act, whether as a series of measures tantamount to expropriation or a series of acts and omissions constituting a lack of fair and equitable treatment or combination of other treaty violations that cumulatively resulted in the total deprivation of the value of Gabriel's investments, it is evident that the conduct giving rise to the violations at issue began in August 2011 and following the events of 2013 ripened into treaty violations that caused the complete deprivation of the value of Gabriel's investments. 1747, pagina 399, pag 400.

⁴ disponibil aici <https://www.stockwatch.com/News/Item?bid=Z-C:GBU-2877029&symbol=GBU&region=C>
On Jan. 31, 2020, the Ministry of Culture in Romania submitted a letter to UNESCO conveying the Romanian government's official request for the reactivation of its nomination of the Rosia Montana mining landscape as a UNESCO World Heritage site. The act of applying to UNESCO for such a designation is wholly incompatible with development of the Rosia Montana project. The application itself is an undertaking by Romania to protect the subject area from development and precludes mining, as would a decision by UNESCO formally approving the application. In light of these recent developments and for the avoidance of doubt, Gabriel has provided notice to Romania of a dispute under the treaties with regard to Romania's application to UNESCO in relation to Rosia Montana and has reserved its right to commence a further arbitration, if warranted accordingly. In the notice, Gabriel confirmed that it is prepared to co-operate in good faith at a senior level with the Romanian government and other authorities in a process of consultation with regard to the UNESCO application. Gabriel is hopeful that Romania will engage constructively and that it will promptly withdraw its UNESCO application to preserve the possibility that Romania and, in particular, the local communities in and around Rosia Montana can enjoy the significant wide-ranging benefits from the sustainable development of the project, as part of an amicable resolution of the dispute regarding Gabriel's investments in Romania. The issuance of the notice does not in any way interfere with Gabriel's pursuit of the ICSID arbitration. The company remains focused on the progression and conclusion of the ICSID arbitration.

că depunerea dosarului în vederea desemnării sitului Patrimoniu Mondial UNESCO nu poate și nu influențează prezentul litigiu.

8. Acest demers reprezintă un mijloc de presiune, și totodată reduce semnificativ șansele Gabriel Resources de reușită într-un al doilea litigiu. Pe de altă parte este dovada că demersurile Ministerului Culturii în interesul public al protecției patrimoniului de la Roșia Montana nu au avut niciun impact asupra litigiului pendinte.

9. Este important de semnalat ca în actele dosarului arbitral depuse de către investitor, se arată marginal că depunerea dosarului este dovada ca Statul nu va permite dezvoltarea proiectului atâta vreme cât va pune în pericol peisajul cultural pe care *acum dorește să îl protejeze*⁵. Aceasta susținere este nefundamentată, nominalizarea UNESCO nu echivalează cu instituirea unui regim de protecție a sitului. Așa cum arata și avocații aparării, reclamanta porneste de la premiza eronată ca mineritul este interzis pentru totdeauna dacă un regim de protecție este instituit pe un anumit perimetru. Totodată, aceasta susținere este și contradictorie cu explicațiile prezentate în *Claimants' Memorial* care în mod explicit arată ca perioada de timp luată în considerare este cea cuprinsă între aprilie 2011 și 2013. În aceste condiții, susținerile cu privire la încălcarea de către România a tratatelor internaționale prin depunerea acestei propuneri de nominalizare în lista Patrimoniului Mondial UNESCO este o veritabilă acțiune de inducere în eroare.

10. În opinia noastră nu este posibilă o analiză a legăturii directe de cauzalitate între depunerea dosarului la UNESCO și pretensele despăgubiri, o asemenea legătură neputând fi stabilită în fapt pentru motivele arătate și în opinia inițială care țin în principal de momentul instituirii regimului legal de protecție de care se bucura situl de la Roșia Montana încă din anul 1992, regim preexistent emiterii licenței miniere⁶

11. Nominalizarea UNESCO nu dă naștere unor obligații suplimentare în sarcina Statului Român, nu are loc o schimbare a regimului juridic de protecție sau o agravare a sarcinilor ce grevează bunul imobil, potrivit dispozițiilor art 7 din Convenția privind protecția Patrimoniului Mondial *prin ocrotirea internațională a patrimoniului mondial se înțelege stabilirea unui sistem de cooperare și asistență internațională având drept obiectiv să ajute statele părți la convenție și eforturile pe care le depun pentru a proteja și identifica acest patrimoniu.*

12. Depunerea dosarului de nominalizare nu constituie o încălcare a tratatelor bilaterale aplicabile, nu periclitează poziția și apărările Statului Român în procesul de arbitraj dat fiind că ICSID, nu pune sub semnul întrebării legislația internă și convențiile la care statul face parte. ICSID evaluează doar dacă acestea au fost sau nu respectate, analizând doar acțiunile ilegale fiind excluse actele, faptele statului izvorâte din tratate internaționale, norme comunitare și legi interne cu atât mai mult cu cât vorbim de norme preexistente obținerii licenței.

13. *Echipa de avocați ce reprezintă statul român la ICSID, în memoriul înaintat în mai 2019 a susținut explicit inadmisibilitatea invocării unor acte și omisiuni ale statului român petrecute după data introducerii cererii de soluționare a litigiului, adică după data de iulie 2015, sustinând constant acest lucru inclusiv în răspunsul la întrebările formulate de tribunalul arbitral The Claimants do not*

---

⁵ (para 50. Soon thereafter, in February 2016, the State, through the Ministry of Culture, applied to UNESCO to have the entire "Roșia Montană Mining Cultural Landscape" declared a UNESCO World Heritage Site. The application makes clear that the State will not allow the Project to proceed as it would disturb the same "Cultural Landscape" the State is now seeking to preserve.)

⁶ (Indeed, Respondent's argument that it was denied notice that Gabriel's claim extends to Romania's application to list the "Roșia Montană cultural mining landscape" as a World Heritage site insofar as doing so further ensures the Project would not be developed stands out as particularly ill-conceived. Understanding full well that the UNESCO application is a further aggravation of the issues in dispute in this arbitration, the Government itself decided to request postponement of UNESCO's consideration of its application until the settlement of this ICSID arbitration. Press Release (C-1917). In 2020, the Government "reactivated" its UNESCO application. makes abundantly clear that the State will not allow the Project to proceed... http://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C4706/DS16152_En.pdf).

*plead their case with sufficient particularity, as it is not clear whether they are alleging that the acts cumulatively resulted in a breach of the BITs, or whether these acts individually breached them. In any event, whether considered individually or cumulatively, the evidence does not establish a breach of the Treaties at any point before November 2013 or thereafter*⁷.¹ Aceste acte și fapte ulterioare nu au făcut obiectul notificărilor prealabile obligatorii litigiului arbitral. De altfel reclamantul prin notificarea adresată României la începutul anului 2020 recunoaște explicit ca fapte și actele ulterioare nu pot face obiectul litigiului de arbitraj pendinte (punctul 6). Deși aceasta manifestare de voință se interpretează ca o veritabilă renunțare la pretenții întemeiate pe acte și fapte ulterioare raportate la depunerea dosarului în vederea nominalizării, se impune să insistăm asupra faptului ca nici nu exista calea procedurală care să le permită să includă asemenea pretenții. Dat fiind stadiul avansat în care se afla procesul arbitral, reclamantul nu mai are deschisă posibilitatea de a introduce noi cereri ori de a le modifica pe cele depuse deja prin care să introducă învoce acte fapte omisiuni cum ar fi eventuala nominalizare pentru UNESCO.

14. În ansamblu, important de remarcat că România are în prezent 7 litigii pendinte în fața ICSID, nu există nicio explicație rezonabilă cu privire la declarațiile publice ale diverșilor actori politici cu privire la detalii nerelevante ale unui singur litigiu (cel privind Roșia Montană), toate aceste declarații în schimb fiind și putând fi folosite în continuarea în detrimentul poziției statului român. Cererea inițială dar și memoriile ulterioare abundă în extrase din declarațiile oamenilor politici cu privire la poziția acestora față de proiectul minier Roșia Montană.

15. Raportat la momentul în care ne aflăm este important de subliniat ca litigiul arbitral se afla în stadiul avansat⁸ prin urmarea consecvența pe care România ar manifestat-o obținându-se să retragă dosarul de nominalizare a UNESCO a peisajului minier de la Roșia Montană, ar da un plus de cursivitate procedurii, cu semnificația certă asupra credibilității acțiunilor statului român sub aspectul seriozității, consecvenței și previzibilității.

16. Statusul dosarului de înscriere în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO

a. Dosarul Roșia Montană a fost depus de România la UNESCO în ianuarie 2017 fiind programat spre dezbatere la reuniunea Comitetului Patrimoniului Mondial de la Manama din Bahrain în iunie/iulie 2018 ianuarie. La acea reuniune, Proiectul de decizie: 42 COM 8B.32⁹ **recomandă** ca România să ia urgent în considerare următoarele: a) Punerea în aplicare și implementarea măsurilor de protecție pentru proprietate, în speță Planul Urbanistic General și Planul Urbanistic Zonal, b) Depunerea și implementarea unui plan de management pentru proprietate și dezvoltarea acestuia pentru a: i) include o strategie de conservare a patrimoniului roman, susținută internațional, ii) include o strategie de management a turismului, pentru a îmbunătăți managementul vizitatorilor și interpretarea și prezentarea proprietății, iii) îmbunătăți implicarea părților interesate în managementul proprietății, iv) cuprinde personalul și resursele financiare necesare pentru implementarea sa, v) include un plan de inspecție și mentenanță al tăurilor, pentru a asigura stabilitatea lor pe termen lung, c) Implementeze programul de monitorizare al proprietății;

b) La reuniunea Comitetului UNESCO de la Manama, România, prin Ministerul Culturii via

⁷ http://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C4706/DS14672_En.pdf?fbclid=IwAR2CUd7zu-U7vl_mcNVPuoyEFRjFGJMwdmcNOT72aK9ZVPMnEDPFynORV9c, Respondent's Response, 13 iulie 2020, pagina 114 și urm *The Claimants' claims based on measures that were not subject to notification and waiver prior to the Request for Arbitration fall outside the Tribunal's jurisdiction under both BITs The Claimants have now effectively accepted this objection by serving Romania with a new Notice of Dispute in relation to the cultural protection measures taken by Romania in the Roșia Montană area after the Request for Arbitration. 452 The Tribunal therefore needs not address the Claimants' claims, whether principal or alternative, 453 relating to these alleged measures.*

⁸ <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-dispute-settlement/country/174/romania/respondent?fbclid=IwAR1uTFgM-kXXeRDyutiaPFYriYPwdeD75IKPW-tVvPW8m2NPLuDNOrbyUA8>

⁹ (EXTRAS din documentul WHC/18/42.COM/8B p.25-26 Paris, 14 mai 2018 Textul oficial de referință este cel în limba engleză, disponibil la: http://whc.unesco.org/archive/2018/w_hc18-42com-8B-en.pdf)

delegația Azerbaidjan, a formulat un amendament la draftul deciziei Comitetului prin care solicita returnarea dosarului (referral), susținând aceea că nominalizarea ar afecta șansele României în arbitraj.

c) Decizia luată de Comitetul UNESCO la Manama a fost de returnare a dosarului în considerarea dispozițiilor art 159 din Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention¹⁰. Subliniem caracterul extraordinar, neobișnuit față de practica acestui comitet al acestei decizii, temeiul invocat referindu-se în mod uzual la acele nominalizări în legătura cu care sunt necesare informații suplimentare necesare pentru analiza substanțială a propunerii. Or, România nu s-a aflat în aceasta ipoteză. Singura circumstanță de fapt care a determinat luarea unei asemenea decizii a fost existența dosarului arbitral.

d) În ianuarie 2020, Statul Român a solicitat Centrului UNESCO ca procedura de includere a sitului în Lista să fie reluată. Prin acest pas, România a confirmat aceea ca problemele care au determinat retragerea inițială a dosarului au fost depășite/rezolvate. Dacă Statul Român revine acum, din nou, în iulie 2021 și abordează Comitetul UNESCO cu același argument utilizat în 2018, este puțin probabil ca membrii Comitetului să opteze din nou pentru returnare a doua oară, mai ales în contextul în care recomandarea organismelor consultative era și este încă aceea de includere a sitului simultan și în Lista Patrimoniului în Pericol.

17. În concluzie, arătăm faptul că nominalizarea sitului de la Rosia Montana reprezintă activarea unui sistem internațional de cooperare și asistență și nu instituie vreun regim de protecție suplimentară, altul decât cel deja instituit. Nominalizarea Roșiei Montane pentru Lista Patrimoniului Mondial nu reprezintă un risc ce ar putea afecta șansele României la Washington. Mai mult, pentru a crește șansele României în acest proces, raportat la particularitățile procedurii, strategia și argumentele statului trebuie să fie ferme și coerente pentru a convinge tribunalul arbitral. Aceasta înseamnă că **orice amenințări formulate oportunist de către reclamant ar trebui să fie întâmpinate cu argumente care să completeze strategia în mod consistent, coerent pentru convinge tribunalul arbitral nu cu acțiuni contradictorii care finalmente sprijina apărarea reclamantului**. Ne referim inclusiv la declarațiile publice și deciziile actorilor responsabili în raport cu nominalizarea UNESCO.

Nu în ultimul rând, merită subliniat faptul că **publicul României și-a manifestat în mod clar susținerea și dorința ca situl Roșia Montană să devină un sit al Patrimoniului Mondial**, inclusiv prin recente poziționări a zeci de organizații, federații și coaliții. Acest lucru este relevant din mai multe motive, în principal acela că dă consistență apărării României care susține aceea că reclamanta nu a reușit să își asigure susținerea publică, "the social license".

ROMÂNIA TREBUIE SĂ SE ABȚINĂ SĂ MODIFICE PUNCTUL DE VEDERE EXPRIMAT ÎN PROCEDURA DE DESEMNARE A PEISAJULUI CULTURAL MINIER ROȘIA MONTANĂ, O CONDUITĂ CONTRARIE PUNÂND ÎN PERICOL APĂRAREA ÎN PROCESUL DE ARBITRAJ DAR ȘI CREDIBILITATEA ACESTEI ȚĂRI ÎN FAȚA ORGANISMELOR INTERNAȚIONALE, INCLUSIV CELE JURISDICȚIONALE.

Andreea Szabó

Avocat

¹⁰ (In compliance with paragraph 159 of the Operational Guidelines, refers the nomination of Roșia Montană Mining Landscape, Romania, back to the State Party, due to the ongoing international arbitration, and to implement the measures required to ensure the protection and management of the potential OUV of the property as identified by ICOMOS and encourages the State Party to work in close cooperation with the Advisory Bodies to this end, <http://whc.unesco.org/archive/2018/whc18-42com-18-en.pdf>, pag 129)